

В.В. ГУЦАЛЕНКО,

студентка 3 курсу факультету
менеджменту і бізнесу

ВП «Миколаївська філія КНУКіМ»

Науковий керівник:

О.В. ГАВРИЛОВА, кандидат

педагогічних наук, доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін

ВП «Миколаївська філія КНУКіМ»,

м. Миколаїв

СПЕЦИФІКА ВИКОРИСТАННЯ ЛЕКСИКИ У ТВОРЧОСТІ ІРЕНИ КАРПИ

Активний прихід жінок-авторів у літературу останніми роками став справді помітним явищем культурного життя. Оксани Забужко, Євгенія Кононенко, Люко Дашвар, Ірена Карпа, Марія Матіос, Ірен Роздобудько та інші сучасні майстрині пера мають свій індивідуальний стиль, власний підхід до зображення дійсності. Цікаво, що самі письменниці внутрішньо передумовою цього визначають наступне: "...Пишу про те, що сама хочу читати" [6].

Дана стаття присвячена актуальній у наш час проблемі – особливостям використання лексики у художніх творах як яскравого відображення соціокультурної ситуації та внутрішнього світу особистості автора. Особлива увага приділяється специфіці мови в текстах української письменниці Ірени Карпи: "50 хвилин трави: (Коли помре твоя краса)", "Добло і зло", "Перламутрове порно (Супермаркет самотності)", "Фройд би плакав".

Ірена Карпа є однією з найяскравіших представниць сучасної української жіночої літератури, яка вражає оригінальністю мови у творах з позиції лінгвістичного та культурологічного аналізу.

Як лексичні, так і синтаксичні одиниці, що використовує авторка для передачі ідейно-тематичного задуму своїх творів, неймовірно різноманітні.

Досить часто у творах зустрічаються авторські неологізми, які Ірена Карпа використовує для передачі своїх думок та міркувань. Вони найбільш точно передають задум письменниці, підкреслюючи оригінальність стилю. Наприклад: "*наплюжа доля*" (*доля, яку спалюжили*), "*нене-ординарно*" (*ординарно*), "*на півжиття*" (*життя не на повну силу*), "*підстригальниця*", "*фарбувальниця*", "*відозва*" (*відгук*) тощо [3, с. 57].

Живість, динамічність мови підсилюється застосуванням у творах діалектизмів (більшість із них відображають мову Західної України, де народилася авторка). Частіше вони належать не мові автора і не власній мові героїв, а другорядним персонажам, про яких згадують головні герої і цитують їх. Наприклад: "*Та ніц не було*", "*Та бігме-боже, діти!*", "*Ну нашо ти дівчинку напудила*" (*налякала*) [2, с. 8–9].

У ряді випадків соціальні діалектизми виступають у художніх текстах засобом іронії, гумору або створюють ефект комічного, що залежить від індивідуального світосприйняття автора, від його вміння обіграти ту чи ту комунікативно-прагматичну ситуацію, причому обіграти її таким чином, щоб за допомогою мовних засобів досягти бажаного ефекту, надати їй відповідного іронічного чи гумористичного забарвлення [5; с. 21]. Цікавою особливістю творів Ірени Карпи є те, що вона часто передає суржикову мову героїв так, як вона звучить у дійсності. Наприклад: *"Все, хачу женіцца", "Диви-диви який! Абідився в лучших чувствах"* [2, с. 45].

Взаємодія української культури з іншими підкреслюється застосуванням авторкою іншомовних слів, словосполучень, речень, навіть цілих абзаців. Наприклад: *"How are you doing?" ("Як справи?")* [2, с. 107]; *"I don't wanna swim forever" ("Я не хочу плавати вічно")* [4, с. 21]; *"I remember the time we used to be together" ("Я пам'ятаю час, коли ми були разом")* [3, с. 52]. Досить характерним є те, що поняття, які передають англіцизми, не є сталими, і в нашій мові існують їх відповідники, але можливо, авторка вводить ці запозичення у канву художнього тексту, щоб читання твору не перетворювалося на пасивну розвагу, а ставало інтелектуальною працею. З іншого боку, герої твору – люди сучасні, що підпадають під вплив глобалізаційних процесів. Вони подорожують, розвиваються, знають багато мов і часто мислять не українською. Використані Іреною Карпою англіцизми допомагають повніше охарактеризувати героїв і, взагалі, суспільство.

У текстовій канві письменниці багато жаргонізмів, вульгаризмів і ненормативної лексики. *"Капєц, канєшно", "Це ж, типу, моднєнько", "Круто, просто ульот!"* [2, с. 21]; *"Їхні життя були скинуті на купу. Від купи тхнуло"* [1, с. 5]. Такі прийоми застосовуються для надання експресивності, епатажності тексту, для наближення його до повсякденного життя героїв, до середовища, в якому вони існують. І. Карпа прагне відтворити ту істинну картину, що відбувається сьогодні на вулицях, у спілкуванні між людьми. Звучить це занадто грубо, зате максимально реалістично.

Однією з особливостей індивідуального стилю Ірени Карпи є використання синонімів, побудова великих синонімічних рядів. Наприклад: *"Проте вона читала колись цього листа, тому знову взяла його до рук: випадково, незбагнено, неочікувано, самовільно, стихійно, нахабно"* [3, с. 11].

Крім лексичних засобів, велику роль у творах Ірени Карпи відіграють синтаксичні засоби вираження мовлення.

Часто у творах авторки зустрічається інверсія, яка має на меті привернути увагу до інверсованого слова. Це перевірений метод, яким письменниця постійно й користується, таким чином підсвідомо впливаючи на читача.

Наприклад: *"Що не день ходила Євка до того місця, вірячи в свою правоту", "Писати листа до батьків почали Даньо і Євка нарізно"* [3, с. 76].

Іноді можна зустріти порушення граничних узгоджень між словами, тобто анаколуф: *"Ми винні в тому, що весь час комусь чекали (а треба: когось чекали), проповідуючи істину життя"* [4, с. 90]; *"Врешиті Євка полюбляла*

самою собі (а треба: сама собі) ставити діагнози" [3, с. 76]. Такий художній засіб Карпа використовує, коли герой перебуває у стані невизначеності, схвилюваності, стресу.

Багато у творах риторичних фігур, особливо питань. Наприклад: *"В мене була жінка, яку я кохав. Була ж?"* [4, с. 78]. Або: *"Навіщо я тепер тут?"* [4, с. 90]. Саме за допомогою риторичних питань авторка будує градаційні конструкції, наприклад: *"Як ти міг обманути мене? Як я могла повірити тобі? Як я пробачила брехню?!!"* [3, с. 176].

Повтори, які часто використовує у своїх творах Ірена Карпа, слугують для підкреслення конкретної думки, яка часто виражається одним словом, що особливо важливе для героїв твору. Наприклад: *"Вася як символ. Вася як безплатна радість. Вася як об'єкт антропологічного дослідження. Вася як пересувна вечірка. Вася як окраса нашого дому"* [2, с. 134].

Говорити про анафору та епіфору в прозовому творі значно важче, ніж у поетичному. Варто приділяти особливу увагу словесним анафорам та епіфорам, а також тим, що складаються із цілих словосполучень. Такі у творах Ірени Карпи зустрічаються часто. І їхня мета – наголошення, виділення певного провідного поняття, судження, думки, ідеї, що прагне виразити авторка: *"Даньо був прекрасним кулінаром. Євка посередньою журналісткою. Тому вони: мало ходили на тусовки; мало розмовляли про мистецтво; мало розмовляли взагалі; мало спали і на ранок були втомлені"* [3, с. 36]. Єдинопочаток "мало" використовується письменницею для того, щоб наголосити, що будучи посереднім у житті, ти отримуєш малу винагороду.

Також Ірена Карпа використовує і епіфору. Цим добре вдається створити аналогію до римування. Наприклад: *"Все пливе при такій картинці, знаєш. І букви стають курсивом, і волають усі без кінця змінними транспозиціями. Я. Ми. Ями. І плями"* [3, с. 39]. Авторський акцент тут ставиться на тому, що лірична героїня нарешті не відчуває себе самотньою, адже тепер є "ми".

Зустрічаються у творах кільця і обрамлення. Вони виділяють собою абзаци, на які письменниця хоче звернути особливу увагу: можливо, як на ключ до розуміння ідеї твору, можливо, як на носія головної проблеми тощо. Наприклад: *"Я хочу!!! Я хочу собі з ним в гори. Саме з ним, хоч він і не провокує моїх дурнувятих симптомів творчості. Хух, все. Більше цього вербального ... не буде. Як не буде і слова ... Це неетнічно, невиховано, несмачно і ненормально. Але актуально. Але йтиметься про Тих, кого варто кохати. Про нього зокрема... Я хочу!!! Я хочу собі з ним в гори. Саме з ним..."* [3, с. 57].

Отже, мова є найбільш динамічним засобом відображення внутрішнього світу особистості, що формується у конкретному соціокультурному середовищі. Своєрідність стилю мови творів Ірени Карпи є вдалою реалізацією авторського світобачення та світовідчуття, розкриття внутрішніх характеристик персонажів та художніх образів.

Список використаних джерел:

1. Карпа, І.І. 50 хвилин трави: (Коли помре твоя краса) [Текст] / І.І. Карпа. – Харків, 2005. – 239 с.
2. Карпа, І.І. Довго і зло [Текст] / І. І. Карпа. – К., 2008. – 319 с.
3. Карпа, І.І. Перламутрове порно (Супермаркет самотності) [Текст] / І.І.Карпа. – К.,2005. – 216 с.
4. Карпа, І.І. Фрейд би плакав [Текст] / І.І. Карпа. – Харків, 2005. – 238 с.
5. Стишов, О. А. Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації) [Текст]: монографія / Олександр Анатолійович Стишов. – К. : Видавничий центр КНЛУ, 2003. – 387 с.
6. Жіноча доля в жіночій прозі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lib.ber.te.ua/leap/index.cgi?page=107&tlmk=2>. – Назва з екрана.
7. Жінка – одвічна загадка природи [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://hm-library.com.ua/index.php?type=news&id=1014>. – Назва з екрана.